

Рішення спеціалізованої вченої ради про присудження ступеня доктора філософії

Спеціалізована вчена рада Донецького національного університету імені Василя Стуса Міністерства освіти і науки України, м. Вінниця, прийняла рішення про присудження ступеня доктора філософії галузі знань 03 «Гуманітарні науки» на підставі прилюдного захисту дисертації «Зіставна лінгвографія: латиниця та її видозміни, семантико-прагматичне навантаження назв літер (на матеріалі української, німецької, англійської мов)» за спеціальністю 035 «Філологія» 6 травня 2025 року.

Пересада Єлизавета Ігорівна

1996 року народження

Громадянка України

Освіта вища: у 2018 році закінчила Донецький національний університет імені Василя Стуса за спеціальністю «Германські мови та літератури (переклад включно)».

У 2021 р. вступила до аспірантури Донецького національного університету імені Василя Стуса на кафедру романо-германської філології та зарубіжної літератури за спеціальністю 035 «Філологія».

Дисертацію виконано в Донецькому національному університеті імені Василя Стуса Міністерства освіти і науки України, м. Вінниця.

Науковий керівник: Космеда Тетяна Анатоліївна, доктор філологічних наук, професор, професор кафедри романо-германської філології та зарубіжної літератури Донецького національного університету імені Василя Стуса.

Основні наукові результати дисертації висвітлені в 20 наукових (20 одноосібних) публікаціях: 10 наукових статтях (6 статей – у наукових періодичних виданнях, уключених до переліку наукових фахових видань України; 4 – у наукових періодичних виданнях інших держав з наряду, із якого підготовлено дисертацію); 1 – розділ у колективній монографії, що відповідає підпункту 1 п. 2 Наказу МОН України від 23.09.2019 №1220 «Про опублікування результатів дисертацій на здобуття наукових ступенів доктора і кандидата наук»; 9 тезах міжнародних, всеукраїнських наукових (науково-практичних) конференціях. Матеріали дисертації апробовано на 9 наукових конференціях міжнародного і загальнонаціонального рівнів.

Наукові публікації в колективних монографіях:

1. Пересада Є. Актуальні питання української історіографії: проблема української латиниці на правописній конференції (1927 р.). *Поліграна філологія без кордонів*: колективна монографія / відп. ред. докт. філол. наук Т.Ф. Осіпова, докт. філол. наук Н.В. Піддубна, докт. філол. наук О.В. Халіман. Харків: Видавництво Іванченка І.С., 2022. С. 180–184.

URL: <https://dspace.hnpu.edu.ua/items/0aa809c8-1113-4dd3-9cca-cbc4bb8a73ea>

**Статті в наукових виданнях,
включених до переліку фахових видань України:**

2. Пересада Є.І. Формування терміносистеми прикладної лінгвістики в українському мовознавстві: абрєвіатурна латинізація. *Лінгвістичні дослідження*. Харків, 2022. №56. С. 42–54.

DOI: <https://doi.org/10.34142/23127546.2022.56.04>

URL: <http://journals.hnpu.edu.ua/index.php/lingvistics/article/view/4042>

Ключові слова: термін, абрєвіатура, запозичення, латинські літери, українська мова, прикладна лінгвістика.

3. Космеда Т., Пересада Є. Історія лінгвографії: багатовекторна агресивна політика «руського мира». *Лінгвістичні студії Linguistic Studies*. Вінниця, 2023. Вип. 45. С. 172–184.

DOI: <https://doi.org/10.31558/1815-3070.2023.45.16>

URL: <https://jlingst.donnu.edu.ua/article/view/13806>

Ключові слова: алфавіт, асиміляція, варіанти латиниці, графема, насильницька кирилізація, лінгвографія, лінгвокультура, русифікація.

4. Пересада Є.І. Явище латинізації української мови як чинник розширення метамови лінгвографії. *Термінологічний вісник*. Київ, 2023. Вип. 7. С. 173–183.

URL: <https://termvisnyk.iul-nasu.org.ua/zbirnyk-terminologichnyj-visnyk-vypusk-7.html>

Ключові слова: метамова, лінгвографія, латинізація, термін, мікротермінополе, оказіоналізм.

5. Пересада Є.І. Актуалізація літер латиниці у складі усталених виразів німецької мови. *Науковий вісник Міжнародного гуманітарного університету. Серія: Філологія*. Одеса, 2023. №62, Т. 1. С. 113–117.

DOI: <https://doi.org/10.32841/2409-1154.2023.62.1.27>

URL: <http://www.vestnik-philology.mgu.od.ua/index.php/arkhiv-nomeriv?id=223>

Ключові слова: літера, латиниця, семантика, прагматика, усталені вирази.

6. Peresada Ye. Graphic Linguistics: Delineating the Advancement of Writing Systems in the European Linguocultures. *Теорія і практика викладання української мови як іноземної*. Львів, 2024. Вип. 18. С. 239–249.

DOI: <http://dx.doi.org/10.30970/ufi.2024.18.4410>

URL: <http://publications.lnu.edu.ua/collections/index.php/ukrinos/article/view/4410>

Key words: writing, writing system, pictography, letter-sound writing, Greek alphabet.

7. Пересада Є.І. Феномен евфемізації: нові форми абрєвіатурних утворень у сучасній англійській мові. *Мовознавчий вісник*. Черкаси, 2024. №36. С. 70–77.

DOI: <https://doi.org/10.31651/2226-4388-2024-36-70-77>

URL: <https://ling-ejournal.cdu.edu.ua/article/view/5205>

Ключові слова: абрєвіатура, англійська мова, евфемізм / графічний евфемізм, лінгвографія, літера, прагматика, семантика.

Статті в закордонних наукових виданнях:

8. Пересада Є. Варіанти української латиниці: історичний екскурс. *Алманах „Българска україністика“*. 2021. Брой 10. С. 145–152.

DOI: http://doi.org/10.26615/issn.1314-572X.2021_012

URL: <http://www.bgukrainistika.com/bg/i/?pIID=1&scID=190>

Keywords: grapheme, Cyrillic, speaking space, variants of a Ukrainian Latin alphabet.

9. Пересада Є. Використання латинської графіки в українськомовному просторі. *Opera Slavica*. 2022. Vol. 32, Iss. 2. Pp. 25–39.

DOI: <https://doi.org/10.5817/OS2022-2-3>

URL: <https://hdl.handle.net/11222.digilib/145280>

Ключові слова: графогібридизація, капіталізація, латиниця, мовна гра, ономастикон, транслітерація, український мовний простір.

10. Пересада Є. Прагматика літер латиниці в період російсько-української війни. *Ucrainica X. Současna ukrajnistika. Problémy jazyka, literatury a kultury*. 2023. S. 186–191.

DOI: 10.5507/ff.23.24462950

URL: <https://doivup.upol.cz/pdfs/doi/9900/06/1500.pdf>

Keywords: Russian and Ukrainian language spaces, Cyrillic, Latin, letter "Z", letter "V", symbol, war.

11. Peresada Ye. Проблема конкуренції латиниці й кирилиці в українській лінгвокультурі. *Slavica Wratislaviensia*. 2023. CLXXVIII. S. 149–159.

DOI: <https://doi.org/10.19195/0137-1150.178.12>

URL: <https://wuw.pl/swr/article/view/14976/13928>

Keywords: graphic system, Latin alphabet, Ukrainian Latin alphabet, Cyrillic alphabet, linguography.

Тези:

12. Пересада Є.І. Варіанти української латиниці: історія формування. International scientific and practical conference "Philological sciences and translation studies: European potential" (July 09-10, 2021). Wloclawek, 2021. S. 35–38.

13. Peressada E. Die Eigenartigkeit des deutschen Alphabets. *Германістика і виклики часу: міждисциплінарність, інтернаціоналізація та діджиталізація*:

матеріали XXVIII конференції Асоціації українських германістів (24-25 вересня 2021 р.). Львів, 2021. С. 151–153.

14. Peresada Ye. The Usage of Latin Script During the Anthroponyms Creation. The 6-th International Scientific Conference for Bachelor, Master, Graduate Students and Young Researchers "Topical Issues of Humanities, Technical and Natural Sciences" (March 31, 2022). Vinnytsia, 2022. Pp. 234–236.

15. Пересада Є.І. Латинська графіка: функціонування в українському мовному просторі. The XIII International Scientific and Practical Conference "Multidisciplinary academic research, innovation and results" (April 05-08, 2022). Prague, 2022. Pp. 595–599.

16. Пересада Є.І. Термін латина як основа термінотворення в сучасному мовознавстві. IV International Scientific and Theoretical Conference «Formation of innovative potential of world science» (December 23, 2022). Tel Aviv, 2022. Pp. 108–110.

17. Пересада Є. Лексикалізація, семантикалізація і прагматикалізація латинських літер в українсько-російському мовному просторі в період російсько-української війни. *Український світ у наукових парадигмах: збірник наукових праць Харківського національного педагогічного університету імені Г.С. Сковороди*. Харків, 2023. Вип. 10. С. 151–154.

18. Peresada Ye. Parömien der deutschen Sprachkultur mit der Komponente "Buchstabe" und ihren ukrainischen Entsprechungen (Äquivalente). *Германістика в транскультурній перспективі: матеріали XXX конференції Асоціації українських германістів* (29-30 вересня 2023 р.). Львів, 2023. С. 112–114.

19. Пересада Є. Особливості перекладу графічних евфемізмів англійської мови на українську мову. *Міжкультурна комунікація і перекладознавство: точки дотику та перспективи розвитку: матеріали VII Міжнародної науково-практичної конференції* (03 травня 2024 р.). Переяслав, 2024. Ч. 1. С. 42–43.

20. Пересада Є. Феномен евфемізації: нові форми аббревіатурних утворень у сучасній англійській мові. *Актуальні питання вивчення германських, романських і слов'янських мов і літератур та методики викладання іноземних мов: матеріали Міжнародної наукової конференції* (21-22 червня 2024 р.). Вінниця, 2024. С. 226–228.

У дискусії взяли участь голова і члени спеціалізованої вченої ради.

Загнітко Анатолій Панасович, доктор філологічних наук, професор, професор кафедри загального та прикладного мовознавства і слов'янської філології Донецького національного університету імені Василя Стуса.

Зауважень немає.

Григошкіна Ярослава Володимирівна, кандидат філологічних наук, старший викладач кафедри теорії і практики перекладу Донецького національного університету імені Василя Стуса.

Зауважень немає.

Бабелюк Оксана Андріївна, доктор філологічних наук, професор, професор кафедри іноземних мов та перекладознавства Львівського державного університету безпеки життєдіяльності:

1. Зауваження стосується метамови дослідження, зокрема здобувачка цілком слушно наголошує на потребі виокремлення такого напрямку мовознавства, як *зіставна лінгвографія* (с. 86), а також використовує термін *помірквана латинізація* (с. 140), однак не подає їх дефініцій. Прошу детальніше пояснити ці терміни?

2. Сьогодні спостерігаємо активний процес англійзації української мови. Зокрема президент України Володимир Зеленський підписав закон № 3760-IX від 04.06.2024, що надає англійській мові статус однієї з мов міжнародного спілкування в Україні та зобов'язує кандидатів на визначені категорії посад володіти англійською мовою. Це призводить до поновлення дискусій щодо латинізації української мови. Яке ваше ставлення до цього процесу? На вашу думку, латиниця є засобом модернізації української мови та інтеграції в європейську спільноту чи ризиком втрати кириличної традиції, а відтак і власної ідентичності?

3. У розділах 3.2. «Літери латиниці в складі фразеологічних одиниць німецької мови» та 4.2. «Літери латиниці в складі фразеологічних одиниць англійської мови» ґрунтовно описано феномен семантизації літер латиниці в усталених висловах. Постає уточнювальне питання: чому ви використовуєте термін *усталений вислів* (с. 157), а не послуговуєтеся такими більш звичними термінами для англословних наукових джерел, як «фразеологізм», «ідіома» та їх різновиди?

До того ж, висловлено думку про те, що грецькі літери функціують в усталених висловах англійської і німецької мов, відповідно семантизуючись, що відображено й в українській мові. Чим можна пояснити зазначене явище?

Бибик Світлана Павлівна, доктор філологічних наук, професор, провідний науковий співробітник відділу стилістики, культури мови та соціолінгвістики Інституту української мови НАН України:

1. Обґрунтовуючи статус лінгвографії, чи графічної лінгвістики, авторка дисертації недостатньо пояснила позиції деяких учених, зокрема складну класифікацію на с. 90-91 Петера Галльманна. Робота виграла б, якщо в ній було б схарактеризовано актуальний жанр інфографіки, його місце у структурі лінгвографії.

2. На жаль, у поданні матеріалу склалися деякі нелогічні переходи від однієї інформації до іншої. Так, у пп. 1.2.2. та 1.2.2.1 порушено хронологію фактів, які аналізує авторка дисертації (спочатку про сучасний стан латиниці в українській культурі, а потім екскурс у минуле і знову повернення до

XXI ст.). Є неузгодження класифікаційного підходу: на с. 100 групи названі «номінації, що ґрунтуються на маніпуляціях із графемами», а на с. 101 запроваджується термін «мікротермінополе» щодо проявів графічного мовної гри.

3. Як факти стилістично недовершених тверджень кваліфікуємо пояснення «Сьогодні зазначена літера закріпилася у свідомості українців як «найбільш українська літера», що викликає лінгвопатріотизм» (с. 76-77), «Мовна глобалізація характеризується взаємопроникненням графіки, оскільки саме графічне зображення є важливим ідеологічним чинником впливу» (с. 120). Є у тексті дисертації повтори слів чи спільнокоренових словоформ: «Розгляньмо специфіку функціонування літер латинського алфавіту в українському мовному просторі, щоб визначити їх (1) функційне навантаження» (с. 120). Не варто вже нині писати слово «радянський» з великої літери, коли йдеться про колоніальне минуле України («Однак у Радянській Україні деякі письменники користувалися псевдонімами для того, щоб уникнути переслідування», с. 123). Є граматичні алогізми («Літери латинського алфавіту, як зауважувалося, активно використовуються для творення онімів – власних назв, що містять «інформацію про особливості іменованого об'єкта, у якій виникла назва, етнос, котрий створив назву, мову, на якій створена назва і багато іншого» (Зубко 2007, с. 262), див. с. 122).

4. Не всюди задовільна паспортизація цитованого матеріалу, як-от у наступних прикладах, де в круглих дужках зазначено джерела матеріалу: «І все ж існує така літера, яку ніхто, крім українців, не називав своєю. Це колись “репресована”, а тепер відновлена у правах “f”» (*Високий замок*); <...> російського нацистського тоталітарного режиму в Україну [...], зокрема, латинські літери “Z” і “V”, які використовують як символи вторгнення в Україну» (*Верховна Рада прийняла Закон про заборону...*). МВС України замінила латинські літери «Z» (*Zero emission* – ‘нуль викидів в атмосферу’) та «V» на «зелених» номерних знаках на літеру «У», що інтерпретується як «Україна» (див.: *МВС змінило номерні знаки для електромобілів...*).

5. З нашого погляду, чіткішому представленню матеріалу посприяло би розмежування у п. 2.1. «Функційне навантаження літер латинської графіки в різних типах дискурсу української мови» аналізу термінів-онімів, варваризмів, приклади вживання графем у публіцистичному та ін. дискурсах. Стандартизовані функції графем в епістолярному дискурсі варто було би розглянути у наступному п. 2.2, де йдеться про прагматику мовних знаків. Загалом у роботі на окрему увагу заслугоували лапки як доволі показовий засіб виокремлення специфічних мовних одиниць, якого нині завдяки капіталізації намагаються уникати, що становить одну з важливих тенденцій у структурі графічно-орфографічної чи графічно-пунктуаційної норми сучасної української літературної мови.

Коляса Олена Василівна, кандидат філологічних наук, доцент, доцент кафедри англійської мови та перекладу Дрогобицького державного педагогічного університету імені Івана Франка:

1. У дисертації Ви потрактуєте широкий та вузький підходи до інтерпретації терміна графічна мовна гра (с. 103) з огляду на арсенал графічних засобів. Виникає питання, який підхід Ви приймаєте? Чому?

2. У роботі зазначено, що «на графічному рівні мовна гра простежується насамперед у *дезабrevіатурації*, моделюванні *бекронімів* (англ. *backronym* «back» назад + акронім)» (с. 114). Привертає увагу те, що Ви послуговуєтеся терміном бекронім і надаєте його тлумачення виключно з англomовного словника. У зв'язку з цим виникає уточнювальне питання щодо наявності терміна-аналога до англійського поняття бекронім у німецькій та українській лінгвістичних традиціях.

3. Дослідження презентує думку щодо латинізації українського мовного простору, які розпочалися ще від середини ХІХ ст. і тривають до сьогодні. Це наштовхує на роздуми: чи є суттєва відмінність у сприйнятті цього процесу в контексті мовно-культурної політики, суспільних настроїв і наукових підходів? Чи змінилися аргументи прихильників і опонентів латинізації?

Результати відкритого голосування:

«За» 5 членів ради,

«Проти» 0 членів ради.

На підставі результатів відкритого голосування спеціалізована вчена рада присуджує Пересаді Єлизаветі Ігорівні ступінь доктора філософії з галузі знань 03 «Гуманітарні науки» за спеціальністю 035 «Філологія».

Голова спеціалізованої вченої ради

 Анатолій ЗАГНІТКО

